

Zapobieganie wypadkom

Przewodnik metodyczny dla klas IV - VI

Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie

Na podstawie broszury programu „Podaruj Dzieciom Słońce”

Opracowanej przez: dr Jerzy Marek

Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego

Słowo wstępne – warunki realizacji, czas, organizacja lekcji

O codziennych wypadkach niewiele się mówi. Są anonimowe, ale jak wszystkie inne dramatyczne. Corocznie 120 000 dzieci w wyniku urazów i zatruc wymaga leczenia szpitalnego. Szkoła może i powinna mieć udział w znacznym zmniejszeniu ich ciężaru i ilości. Oddajemy do Państwa dyspozycji ważny Program dydaktyczny. Uczniowie dowiedzą się o najczęstszych przyczynach urazów i zatruc. Zastanowią się, jak unikać niebezpieczeństwa i co robić, jeśli zdarzy się coś złego. Przygotowane zostało dziesięć scenariuszy jednostek metodycznych. Wśród nich są cztery dokładniej opisane o podstawowym znaczeniu. Przedkładamy je Państwu do fakultatywnego wykorzystania podczas lekcji rozłożonych w ciągu całego roku szkolnego, stosownie do typowych okresowo występujących zagrożeń. Prosimy o dostosowanie tematyki zajęć do warunków lokalnych i wydarzeń, które pojawiają się w Państwa środowisku. Proponowane lekcje można realizować w ramach ścieżki edukacyjnej „Edukacja prozdrowotna”, o ile w waszej szkole w planach nauczania została ona przewidziana, na godzinach wychowawczych lub uzgodnionych zajęciach przedmiotowych.

Uzasadnienie programu

W Polsce odnotowujemy corocznie rosnącą, dramatycznie wysoką liczbę wypadków, urazów i zatruc dzieci w domach, w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania i w szkołach lub w drodze do niej. Wypadki, a nie choroby, są główną przyczyną zgonów dzieci w wieku 0-18 (corocznie ok. 2300 - 54% przypadków zgonów w tej grupie wiekowej). Statystyki lekarskie odnotowują każdego roku prawie jeden milion wypadków wśród dzieci. Dzieci na skutek kontaktu z niebezpiecznymi przedmiotami, substancjami, zwierzętami, ulegają poparzeniom, skaleczeniom, potłuczeniom, złamaniom, przygnieceniom, zatruciom (szczególnie często lekarstwami), upadkom, pogryzieniom, zadławieniem. Na szczęście nie zawsze zagrożone jest życie dziecka, ale wypadkom zawsze towarzyszą ból, łzy, strach. Uczyńmy nasze otoczenie bardziej przyjaznym. Dzięki wiedzy i wyobraźni wokół nas będzie bezpieczniej. W podstawie programowej dla szkół podstawowych i gimnazjów znajduje się szereg zapisów odnoszących się do właściwego rozwoju fizycznego i społecznego oraz wskazówka odpowiedniej profilaktyki w zakresie potrzeb rozwojowych uczniów. Proponowany program ma charakter ścieżki edukacyjnej: „Edukacja prozdrowotna”, gdzie w zakresie zadań szkoły wyznaczony został placówkom obowiązek tworzenia warunków do kształtowania zachowań sprzyjających zdrowiu i bezpieczeństwu oraz zalecenia wskazania uczniom odpowiedniego zachowania w kontakcie z przedmiotami niebezpiecznymi, toksycznymi, łatwopalnymi i materiałami wybuchowymi.

Cele dydaktyczne programu

1. Uczniowie powinni **uzyskać i utrwalić informacje** o najczęstszych przyczynach urazów i zatruc.
2. Powinni znacząco **podnieść poziom ostrożności i wyobraźni** o konsekwencjach działań i przebywaniu w pobliżu potencjalnie niebezpiecznych przedmiotów, substancji i zwierząt.

3. Uzyskać wiedzę o **bezpiecznych i skutecznych sposobach reagowania** w sytuacji zagrożenia i o unikaniu takich sytuacji

Treści programowe

Przyczyny zagrożeń zdrowia i życia zostały zestawione na podstawie ilości zarejestrowanych wypadków i przyczyn udzielania pomocy medycznej. Jeśli nie dysponujecie przykładami odpowiednich wydarzeń w waszym otoczeniu proponujemy wykorzystanie informacji podanych poniżej. Prosimy jednak nie wykorzystywać celem ostrzeżenia dzieci wypadków drastycznych, Moralizatorstwo i przestroch częściej powodują odrzucenie podawanych treści, zamiast refleksji nad nimi i pracy nad wypracowaniem samodzielnego stanowiska. Podczas poszukiwania właściwych przykładów przyjmijcie założenie, że wyobraźnia dzieci, ich brak doświadczenia, chęć zaimponowania innym swoją odwagą i ich pomysłowość przekracza nasze zdolności przewidywania. Za każdym z wymienionych punktów stoi niestety doświadczenie udzielania pomocy cierpiącym dzieciom i wyjaśniania zrozpaczonym rodzicom błędów lub niedopatrzeń, jakie stały się przyczyną nieszczęścia.

Trochę statystyki

Urazy zabijają, czynią kalekami lub są przyczyną problemów zdrowotnych większej liczby dzieci niż wszystkie inne przyczyny udzielania pomocy medycznej, włącznie z chorobami. Na przykład, z powodu wypadków drogowych ginie na miejscu zdarzenia około 400 dzieci rocznie. Jest to liczba dzieci uczęszczająca do jednej średniej wielkości szkoły. Na 1 zgon z powodu urazu przypada statystycznie kilkadziesiąt przypadków trwałego kalectwa, kilkaset hospitalizacji, kilka tysięcy wizyt w poradniach i dni absencji w szkole czy pracy.

Miejsce i rodzaj wypadku		Odsetki	Miejsce i rodzaj wypadku		Odsetki
Miejsce przygodne			Dom		
1.	Wypadek komunikacyjny	58%	1.	Upadek z wysokości	63%
2.	Rower, sanki, itp.	17%	2.	Uraz penetrujący	11%
3.	Upadek z wysokości	16%	3.	Przygniecenie	10%
Okolice domu			Szkoła		
1.	Upadek z wysokości	45%	1.	Pobicie, uderzenie	60%
2.	Rower	20%	2.	Upadek z wysokości	17%
3.	Pobicie, uderzenie	11%			

Wypadki dzieci w gospodarstwie rolnym

Od 1993 r. liczba rejestrowanych wypadków wzrosła ponad 3-krotnie. W roku 1998 zgłoszono 1434 wypadki dzieci, które zdarzyły się w gospodarstwach rolnych.

Przyczyny:

- transport rolniczy
- obsługa kombajnów i maszyn rolniczych
- przygotowywanie pasz dla zwierząt
- obsługa zwierząt hodowlanych
- zatrucia środkami ochrony roślin i nawozami

- prace przy ścinie drzew i obróbce drewna
- prace remontowo budowlane

Wypadki dzieci w szkole

W porównaniu do dwóch lat poprzednich obserwujemy wzrost liczby wypadków w każdej z poszczególnych grup klasyfikacyjnych wypadków. W roku 1998-1999 wypadkom uległo 130 653 uczniów, Wypadki uczniów stanowiły 98,71 % ogólnej liczby szkolnych wypadków (statystyki rodzajów wypadków podane w tabeli poniżej). Różnym rodzajom urazów uległo 1,65 % ogólnej liczby uczniów (w poprzednich latach wskaźnik ten wynosił 1,33 % i 1,37 %). W tej liczbie zanotowano 120 wypadków śmiertelnych (wzrost o prawie 50%) oraz 1574 wypadki z ciężkimi uszkodzeniami ciała. 94 445 wypadków (72,29%) zdarzyło się w Szkotach podstawowych (co 10-te dziecko uczęszczające do szkoły podstawowej uległo wypadkowi).

	Rodzaj	Liczba	Odsetki %
1.	Złamania	42 876	32,81
2.	Zwichnięcia i skręcenia	33 987	26,01
3.	Rany zewnętrzne, rozerwania	18 271	13,98
4.	Słuczenia, zmiżdżenia	20 210	15,47
5.	Urazy wewnętrzne	4 425	3,39
6.	Oparzenia	963	0,74
7.	Zatrucia	304	0,23
8.	Utrata części ciała	471	0,36
9.	Inne	9 155	7,01

Rodzaje uszkodzeń ciała

	Rodzaj urazu	Liczba	Odsetki %
1.	Urazy kończyn	99 190	75,92
2.	Urazy głowy	15791	12,09
3.	Urazy tułowia	4 156	3,18
4.	Urazy oczu	1 709	1,31
5.	Inne	9807	7,51

Wypadki w domu

Urazom w domu najczęściej ulegają dzieci, osoby niepełnosprawne i w wieku podeszłym. Zazwyczaj są to upadki z wysokości, uderzenia o twarde przedmioty, urazy spowodowane spadającym przedmiotem, przerwanie ciągłości skóry lub śluzówek ostrymi przedmiotami, oparzenia termiczne i chemiczne, porażenia prądem elektrycznym i inne prowadzące do zranień, zwichnięć, uszkodzeń oka, aż do wstrząśnienia mózgu. Należy się liczyć ze zwiększeniem liczby wypadków w domu, gdyż staje się on coraz częściej miejscem wykonywania pracy zarobkowej, a także z racji pracy poza domem i struktury naszych rodzin - samotnego przebywania dzieci w domu. Statystyki wypadków w domach są trudne do ustalenia ze względu na niewielką ilość zgłoszeń o takich wypadkach.

Przypadkowe zatrucia

Rocznie zatruciu ulega około 80 000 dzieci, z których 120 umiera, Zatrucia przypadkowe dotyczą najczęściej dzieci w wieku 1-5 roku życia. Przyczyną zatruc przypadkowych jest brak wyobraźni rodziców lub opiekunów dziecka. Najczęściej do zatrucia dochodzi w domu w wyniku spożycia niezabezpieczonych leków, środków chemicznych przechowywanych w butelkach po napojach (kwasy), oraz środków używanych w gospodarstwie domowym (ługi).

Przyczyny zatruc:

- Leki **80%**
- Środki chemiczne **17%**
- Środki gospodarstwa domowego **3%**

Utonięcia

W roku 2002 na terenie Polski odnotowano 842 utonięcia.

Zestawienie wieku ofiar jest następujące:

Wiek	Liczba
Do 7 lat	30
8 – 14 lat	50
15 – 18 lat	54
19 – 30 lat	153
31 – 50 lat	246
> 50 lat	188

Zapobieganie urazom i wypadkom**Zapobieganie przypadkowym zatruciom dzieci**

→ Usunięcie leków z domu. Hasło: „Niepotrzebne leki należy oddać do apteki”.	→ Napój z butelki przed wypiciem powinien być przelany do szklanki. Hasło: „Pij tylko ze szklanki, a będziesz wiedział co pijesz”
→ W każdym mieszkaniu/ domu powinna być apteczka domowa (zamykana, niedostępna dla dzieci).	→ Środki chemiczne używane w gospodarstwie domowym powinny być zabezpieczone przed dostępem dzieci.
→ Dziecko przyjmuje leki jedynie od rodziców lub opiekunów.	→ Zatrucia pokarmowe: przeterminowane, zgnite i nadpsute pokarmy - utrzymanie podstawowych norm higienicznych, właściwe przechowywanie pokarmu, odpowiednia woda i napoje.
→ Środki chemiczne (kleje, farby, rozpuszczalniki, stężony alkohol) powinny być zabezpieczone i nie mogą znajdować się w opakowaniach po środkach spożywczych,	→ Rośliny groźne dla życia dziecka - rośliny, których spożycie powodować może zatrucie (np. grzyby).

Uwaga; Dzieci w wieku 10-13 lat podejmują próby przyjmowania używek: nikotyny, alkoholu, także różnych innych środków odurzających. Szeroka akcja profilaktyczna w tym zakresie nie jest możliwa w ramach prezentowanego Programu. Warto jednak omawiając przyczyny i skutki zatruc wspomnieć o tych używkach i o konsekwencjach ich przyjmowania, jako substancjach powodujących zatrucie organizmu. Rodzice i opiekunowie dziecka winni znać metody postępowania możliwe do zastosowania natychmiast po zatruciu, aby zmniejszyć następstwa zatrucia.

Zapobieganie urazom dziecka

→ Bezpieczny dom: urządzenie bezpiecznego domu (kanty mebli, nie przesuwające się dywany, zabezpieczone łóżka, sprzęt AGD - maszynka do mięsa, kralajnica, miksery, czajniki i noże elektryczne).	→ Bezpieczny dom; zwrócić uwagę na wypadki polegające na upadku z wysokości: zabezpieczone okna, balkony dachy drzewa, nie pozostawianie małego dziecka samego bawiącego się nawet na niewielkiej wysokości, np. tapczanie.
→ Zapobieganie urazom ostrymi przedmiotami (widelec, nóż, nadłtuczone szkło): pokazać przykłady i mechanizm urazów.	→ Niezabezpieczone instalacje elektryczne, wystające przewody, sprzęt i instalacje po niestarannie przeprowadzonych naprawach i remontach.
→ Niebezpieczeństwo urazu nasila się podczas różnego rodzaju prac remontowych (narzędzia, niezabezpieczone materiały zmieniający się układ przestrzenny, w którym wcześniej poruszaliśmy się intuicyjnie).	

Bezpieczna szkoła; sytuacje doprowadzające do urazów

→ Najwięcej wypadków ma miejsce podczas przerw i na lekcjach WF.	→ Dopuszczać do szybkiego biegu i innych form dużej aktywności fizycznej w miejscach otwartych, zapewniających odpowiednią przestrzeń do intensywnego ruchu.
→ Należy zwracać uwagę na potencjalnie niebezpieczne przedmioty przynoszone przez uczniów do szkoły. Na przykład, ampułki z substancjami o nieprzyjemnym zapachu rozlewane dla żartu w szkołach, czasem noże, scyzoryki.	→ Szkolne bójki zwykle odbywają się w miejscach dla nauczycieli trudno dostępnych (teren poza szkołą, zaułki boiska, boksy szatni, toalety) lub mają charakter niby przypadkowych uderzeń, potrażeń. Nauczyciel jednak ma zwykle na tyle dobre rozpoznanie ostrych i potencjalnych konfliktów wśród uczniów, że w dużej części przypadków może podejmować działania profilaktyczne, rozładowujące napięcie.
→ Obecność nauczyciela w miejscach, gdzie następuje koncentracja dzieci (wejście do szkoły przejścia, korytarze podczas przerw) powoduje zwolnienie ich ruchliwości.	

Przygotowanie nauczycieli do udzielenia pierwszej pomocy - rola szkolnego personelu medycznego - umiejętność opanowania własnego stresu i gorączkowego działania wszystkich pragnących udzielić pomocy lub zobaczyć zdarzenie (zabezpieczenie miejsca), podjęcie, stosownie do sytuacji, czynności ratunkowych i jeśli to potrzebne wezwanie pomocy specjalistycznej i powiadomienie odpowiednich służb administracyjnych.

Bezpieczna droga do szkoły

- Bezpieczne przechodzenie przez ulicę.
- Kontrastowe ubranie i oznakowanie ubrania i tornistrów („Bądź widoczny”).

→ Szczególna ostrożność podczas opadów, mgieł, rano i o zmierzchu.

Bezpieczna zabawa

→ Mechanizmy powstawania urazów w czasie zabaw, gier, zabaw zbiorowych (szkoła; podwórko) - przewrócenia, potrącenia, zderzenia, przyduszenia, uderzenia w przeszkodę.

→ Zabawa potencjalnie niebezpiecznymi przedmiotami (modne lasery, zaplątanie sznurkiem „jojo”, przyduszenia workiem foliowym).

→ Zabawa ostrymi przedmiotami

→ Bezpieczna jazda na rowerze - wyjaśnienie niebezpiecznych sytuacji i zasad zachowania bezpieczeństwa: kask, oświetlenie po zmroku, poruszanie się po ścieżkach rowerowych.

Przebywanie na słońcu

→ Przebywanie na słońcu (poparzenia słoneczne - używanie kremów ochronnych, odwodnienia, przegrzania - najbardziej wrażliwe są małe dzieci i osoby starsze, odroczone konsekwencje poparzeń słonecznych - zmiany nowotworowe skóry).

Niewybuchy

→ Niewybuchy: uświadomienie niebezpieczeństwa przy znalezieniu niewybuchów.

Gospodarstwa rolne

→ Niebezpieczeństwo urazów i wypadków w gospodarstwie rolnym: maszyny rolnicze, zwierzęta.

Zwierzęta

→ Unikanie niebezpiecznego kontaktu ze zwierzętami -podrapania, pogryzienia, jad owadów (np. przypadkowe połknięcie osy, alergie na jad owadów), przygniecenia przez duże zwierzęta.

Poparzenia

→ Ogień: kuchenka gazowa, bezpieczne ognisko, grill, pożary (nieszczęsne wypalanie traw) oraz towarzyszące pożarom zatrucia gazami.

→ Poparzenia żrącymi chemikaliami.

→ Poparzenia gorącym pokarmem.

→ Zabezpieczone kontakty elektryczne.

Przebywanie nad wodą

→ Przebywanie nad wodą, kąpiel w miejscach niestrzeżonych, skoki do wody.

Podane statystyki wypadków i lista sposobów unikania niebezpieczeństw mimo, że jest obszerna nie jest i nie może być z racji pomysłowości dzieci i różnorodności aranżacji przestrzeni wyczerpująca. Nauczyciele powinni położyć nacisk nie tyle na przyswojenie przedstawionego materiału przez uczniów, co na uwrażliwienie wyobraźni związanej z bezpieczeństwem swoim i innych.

Postępowanie po wypadku

Dziecko powinno wiedzieć jak się zachować, gdy jest świadkiem wypadku.

1. Dziecku, ale także osobie dorosłej nie posiadającej częstego kontaktu z sytuacjami zagrożenia, trudno jest ocenić rozmiar i rodzaj niebezpieczeństwa. Nie zalecamy absolutnego powstrzymywania się od udzielania pomocy, ale postulujemy działanie rozważne. Udzielający pomocy nie może stać się współ ofiarą wypadku, ani powiększyć cierpienia poszkodowanego.
2. Strach i zdenerwowanie spowodowane nadzwyczajnym wydarzeniem udzielają się poszkodowanym i świadkom. Jeśli zdecydujemy się na udzielenie pomocy musimy być pewni, że nie działamy pod wpływem impulsu i, że w pobliżu nie ma nikogo, kto jest bardziej doświadczony.
3. Trzeba rozważyć, jakie trudności, czy zagrożenie dla poszkodowanego i ratownika mogą wynikać z czynnością które chcemy podjąć.
4. Nie wolno reagować odruchem. Zastanówmy się, co z rzeczy znajdujących się w otoczeniu może spowodować, że będziemy skuteczniejsi, co zmniejszy ryzyko nasze i osoby, której chcemy pomóc.

Dziecko powinno wiedzieć jak udzielić pomocy po wypadku.

1. Najrozsądniejszą jednak rzeczą, którą dziecko powinno zrobić, gdy stało się świadkiem wypadku jest zawiadomienie osoby dorosłej i spokojne, jak najdokładniejsze opisanie tego, co i gdzie widziało.
2. Dziecko powinno znać miejsca gdzie może uzyskać pomoc i służby które takiej pomocy udzielają. Najskuteczniejsza droga prowadzi jednak do najbliższej osoby dorosłej dysponującej telefonem przenośnym lub stacjonarnym.
3. Dziecko może ułożyć leżącą, nieprzytomną ofiarę wypadku w pozycji bezpiecznej.
4. Dziecko powinno wiedzieć, że ofiara wypadku może być w szoku i wypowiedziane przez nią słowa, czy polecenia mogą nie mieć sensu.

Uczeń w wieku 10 - 13 lat nie jest w stanie podjąć resuscytacji

czyli próby przywrócenia oddechu i akcji serca, nie powinien także podejmować prób składania złamanych lub zwichniętych kończyn, ratowania tonących. Zakres udzielanej przez niego pomocy powinien ograniczyć się do przemycia skaleczenia, położenia tamponu na krwawiącym miejscu, przewietrzenia zadymionego pomieszczenia, odcięcia przedmiotów łatwopalnych od źródła niewielkiego ognia, schłodzenia oparzonego miejsca, ułożenia ofiary wypadku w pozycji bezpiecznej i szybkiego powiadomienia o zdarzeniu dorosłych, którzy powinni wezwać służby ratunkowe.

Pozycja bezpieczna

Jak wygląda bezpieczne ułożenie nieprzytomnej ofiary wypadku i dlaczego jest to najkorzystniejsze ułożenie nieprzytomnego człowieka.

Znaczenie „złotej godziny”

W przypadku silnych urazów, utraty przytomności, ale też zatruc i silnych odczynów alergicznych podstawowe znaczenie dla ratowania życia i zdrowia ma czas. Pomiędzy zdarzeniem a udzieleniem pomocy przez profesjonalnych ratowników dysponujących wiedzą, umiejętnościami i odpowiednim sprzętem powinno upłynąć jak najmniej czasu. Dlatego tak ważne jest szybkie i rozważne działanie, które powinno rozpocząć się natychmiast po zdarzeniu.

Proponowane tematy jednostek metodycznych

Tematy podstawowe

1. Wypadki, urazy- przyczyny, rodzaje urazów, statystyki.
2. Szkoła i bezpieczna droga do szkoły.
3. Bezpieczny dom.
4. Podwórko, gry, zabawy, jazda na rowerze, .desce, rolkach, itp.
5. Niebezpieczne lekarstwa, właściwe postępowanie z lekarstwami.
6. Zatrucia - chemikaliami, pokarmy, używki.
7. Poparzenia.
8. Niewypały.
9. Groźne zwierzęta.
10. Postępowanie w sytuacji zagrożenia i po wypadku.

Scenariusze lekcji i wskazówki metodyczne

Z racji ograniczonej objętości Przewodnika prezentujemy dokładnie opracowaną pierwszą i ostatnią z cyklu lekcji. W pozostałych wskazujemy cele dydaktyczne, czyli przewidywane osiągnięcia uczniów. Prosimy w zależności od zamierzonego sposobu eksponowania treści, przygotować stosowne założenia metodyczne i przebieg lekcji. Prosimy o zastosowanie w jak najszerszym zakresie metod aktywizujących; dyskusje, gry dydaktyczne, symulacje, samodzielne zbieranie materiałów przez uczniów, wykorzystanie różnorodnych źródeł informacji, w tym środków informatycznych. Pobudzajcie uczniów do przemyśleń i budowania własnych wniosków. Dla powodzenia Programu ważne jest by o jego realizacji byli informowani rodzice i jeśli to możliwe wraz ze swymi dziećmi eliminowali potencjalne zagrożenia z miejsc, w których przebywają dzieci.

1. Wypadki, urazy – przyczyny, rodzaje urazów, statystyki

→ **czas zajęć: 2 x 45 min.**

→ **cele**

- nauczyciel sprawdzi wiedzę uczniów na temat zagrożeń urazami i zatruciami
- uczeń dowie się, jakie są najbardziej typowe zagrożenia życia i zdrowia
- będzie wiedział, jakie zachowania i sytuacje sprzyjają wypadkom

→ **osiągnięcia uczniów (cele szczegółowe)**

- uczeń pozna i wyjaśni terminy: uraz, zatrucie, wypadek, oparzenie, zadławienie, skaleczenie, złamanie, zwichnięcie, zmiżdżenie, przygniecenie
- zobaczy wybrane zestawienia statystyczne dotyczące zagrożeń (według odpowiedniego fragmentu materiałów informacyjnych)
- będzie wiedział, że: brak ostrożności, bałagan, brak wyobraźni i lekkomyślność są w niesprzyjających okolicznościach przyczyną nieszczęść

→ **przebieg lekcji i wskazówki metodyczne**

1. Pogadanka wstępna - prezentacja celów programu, uzasadnienie przeprowadzenia cyklu lekcji, wskazanie oczekiwań wobec uczniów i przewidywanych osiągnięć
2. Sprawdzian
3. Omówienie prawidłowych odpowiedzi na pytania sprawdzianu i w formie pogadanki objaśnienie potrzebnych terminów oraz zilustrowanie statystykami najcięższych zagrożeń.

4. Nauczyciel dzieli klasę na czteroosobowe zespoły i prosi o omówienie w grupie znanego dzieciom przypadku zagrożenia lub powstania urazu pod kątem znalezienia przyczyn, które do niego doprowadziły.
5. Potem odbywa się prezentacja wyników pracy i dyskusja plenarna, której celem jest ustalenie najbardziej typowych przyczyn wypadków zagrażających życiu i zdrowiu.
6. Uczniowie zapisują przyczyny wypadków.
7. Nauczyciel prosi by uczniowie w ramach pracy domowej przeprowadzili wywiady z rodzicami i obserwacje swego otoczenia pod kątem wyszukania miejsc i przedmiotów potencjalnie niebezpiecznych oraz rozdaje broszury dla rodziców.

→ treści i pomoce dydaktyczne

1. Tezy pogadanki wstępnej:
2. Test dydaktyczny (przygotowanie odpowiedniej ilości egzemplarzy Testu)
3. Przykłady wypadków do omówienia w klasie:
 - a. Budzik hałasował długo. Witek ciągle senny zwlókł się z łóżka i postanowił zobaczyć, jaka jest pogoda. Skierował się do otwartego balkonu. Nie zauważył pozostawionych wczoraj na podłodze zabawek. Potknął się o budowlę z klocków. Zrobił szybki krok do przodu i poślizgnął się na leżącym przed drzwiami balkonu dywaniku. Wpadł całą siłą na balkon. Tutaj trafił głową w szafkę, która niewiadome, dlaczego była odsunięta od ściany. Witkowi wyrósł siniak na czole. Zamiast do szkoły pójdzie do przychodni lekarskiej, gdyż po upadku cały czas kręci mu się w głowie.
 - b. Ewa i Ola bawiły się znakomicie. Ewa miała rower, a Ola łyżworolki. Ścigały się przez całe podwórko. Raz Ewa, innym razem Ola wygrywała. Zobaczyły Jurka - Spójrz - krzyknęły - jesteście wielkimi sportsmenkami. Ewa na rowerze ciągnęła za sobą Olę. Rozpędziła się jak mogła najszybciej. Chodnik pędził jak szalony. Zaraz! Stop! Tu się zaczyna ulica. Hamujemy. Rower zakołysał się od gwałtownego hamowania. Ewa znalazła się na chodniku tuż przed jezdnią, a Ola, która przecież w łyżworolkach nie miała hamulców wpadła na jezdnię. Przerażona dziewczynka się przewróciła żeby nie przelecieć na drugi pas ruchu, bo tam nadjeżdżał samochód. Skończyło się tylko na porozbijanych kolanach i złamanym kole w rowerze. Chyba miały sporo szczęścia.
4. Tablica, kreda, papier do przygotowania notatek z dyskusji w małych grupach uczniowskich.

→ kontrola dydaktyczna

- wyniki Testu początkowego, sprawdzenie zapisów w zeszytach

→ praca domowa

- pisemne przygotowanie w brudnopisie zgodnie z zapisem w punkcie 7 przebiegu lekcji

→ wskazówki, uwagi

- przygotować na podstawie klasyfikacji rodzajów wypadków przykłady do rozważenia przez uczniów

2. Szkoła i bezpieczna droga do szkoły

→ czas zajęć: 45 min.

→ cele

- Uczeń wymieni najczęstsze przyczyny powstawania urazów podczas pobytu w szkole.

- Zrozumie niebezpieczeństwa wynikające z agresywnej rywalizacji pomiędzy uczniami i wskaże sposoby innego rozwiązywania takich sytuacji.
- Zrozumie, że tłok i zgromadzenie dużych grup osób na niewielkiej przestrzeni jest czynnikiem zagrażającym urazami.
- Zastanowi się, jakie miejsca na jego drodze do szkoły i dlaczego są najbardziej niebezpieczne.
- Wskaże czynniki podnoszące bezpieczeństwo ruchu pieszego.

→ **wskazówki metodyczne:**

- Uczniowie przy pomocy nauczyciela sporządzają mapę okolic szkoły, na której będą zaznaczone niebezpieczne miejsca.

3. Bezpieczny dom

→ **czas zajęć: 2 x 45 min.**

→ **cele**

- Uczeń pozna statystyki wypadków mających miejsce w domach.
- Sporządzi listę sytuacji i przedmiotów znajdujących się w domach i wyjaśni potencjalne zagrożenie wynikające z przebywania w otoczeniu wskazanych przedmiotów i przyczyny, w wyniku, których mogą one stać się niebezpieczne.
- W szkołach wiejskich szczególną uwagę prosimy zwrócić na niewłaściwie zabezpieczone narzędzia i maszyny rolnicze oraz zwierzęta gospodarcze.
- Uczniowie (np. w ramach pracy domowej) napiszą krótkie opowiadanie o wypadku, który mógł się wydarzyć w domu. Prace domowe zostaną odczytane i przedyskutowane na kolejnej lekcji.

4. Bezpieczeństwo na podwórku podczas gier i zabaw

→ **czas zajęć: 45 min.**

→ **cele**

- Uczeń będzie wiedział, że najczęstszymi przyczynami wypadków podczas zabaw są: upadki, w tym upadki z wysokości (płoty, murki, drzewa, dachy), przewrócenia, zderzenia z różnymi przeszkodami, potrącenia, potknięcia, urazy powstałe w wyniku bójek i gier sportowych.
- Wskaże zwiększone ryzyko urazów podczas zabaw z różnorodnym sprzętem sportowym: rower, deska, rolki, łyżwy, sanki, narty oraz podczas używania podczas zabaw niebezpiecznych przedmiotów; zabawki strzelające, noże i inne ostre przedmioty, kije, itp.
- Wymieni środki podnoszące bezpieczeństwo zabawy (osłony, odbłaski, odpowiednie ubranie, buty) oraz sposoby zwiększenia bezpieczeństwa zabaw ruchowych (odpowiedni teren, wyobraźnia ukierunkowana na rozpoznawanie sytuacji potencjalnie niebezpiecznych, wstrzymanie się od prób imponowania innym za cenę wysokiego ryzyka).
- Będzie wiedział, że specjalną ostrożność trzeba zachować podczas zabawy nad wodą i w czasie kąpieli, nawet w znanych i „sprawdzonych” miejscach.

5. Niebezpieczne lekarstwa, właściwe postępowanie z lekarstwami

→ **czas zajęć: 45 min.**

→ **cele**

- Uczeń pozna sytuacje, w których może dojść do zatrucia lekami (samodzielne próby zażywania leków przez dzieci, przedawkowanie leku, przyjęcie nieodpowiedniego leku, zażywanie leków przeterminowanych).
- Zrozumie regułę, że leki przyjmuje jedynie od rodziców i po wskazaniu lekarza.
- Pozna hasło: „Niepotrzebne leki należy oddać do apteki”

6. Zatrucia – chemikalia, pokarmy, używki

→ czas zajęć: 45 min.

→ cele

- Uczeń będzie wiedział, że na skutek nieuwagi domowników może dojść do zatruc spowodowanych środkami chemicznymi i nieświeżymi pokarmami.
- Pozna środki chemiczne znajdujące się w gospodarstwie domowym, które mogą wywołać zatrucie (środki czystości, rozpuszczalniki, gaz).
- Będzie wiedział, że trująca substancja chemiczna może dostać się do organizmu człowieka przez przewód pokarmowy, skórę i poprzez wdychanie.
- Pozna cechy pokarmów (wygląd - kolor, naloty; zapach; smak), które na skutek złego przygotowania lub przechowywania mogą być przyczyną zatrucia pokarmowego.
- Zastanowi się nad podobieństwem działania trucizn i używek.
- Będzie wiedział, że żadnych objawów zatrucia nie można lekceważyć i w każdym przypadku konieczne jest powiadomienie kogoś dorosłego i że dla udzielenia pomocy bardzo ważne jest szybkie podjęcie interwencji, a dla lekarza udzielającego pomocy podstawowe znaczenie ma wiedza o środku, który spowodował zatrucie.

7. Poparzenia

→ czas zajęć: 45 min.

→ cele

- Uczeń pozna czynniki zagrażające poparzeniem (ogień, wrzątek, substancje chemiczne, prąd elektryczny, promieniowanie słoneczne).
- Nauczy się prawidłowo reagować, gdy doszło do poparzenia (zasady zachowania się i udzielania pierwszej pomocy w przypadku poparzeń oraz źródła i sposoby uzyskiwania pomocy w takich przypadkach).
- Pozna sytuacje, w których występuje zagrożenie poparzeniami i nauczy się ich unikać.
- Stanie się ostrożniejszy i bardziej rozważny w związku z możliwością poparzenia.
- Zastanowi się nad bezpiecznym używaniem ognia (ognisko, grill, kuchnia) i rozniecaniem ognia prowadzącym do pożarów, poparzeń i zatruc dymem (np. nieszczęsne wypalanie traw, palenie ognia podczas suszy, w nieodpowiednich miejscach).

8. Niewypały

→ czas zajęć: 45 min.

→ cele

- Uczeń dowie się o niebezpieczeństwie znalezienia niewypału, niewybuchów, min i innych pozostałości wojennych.
- Będzie wiedział, że każda próba poruszenia takiego przedmiotu i grozi śmiercią lub bardzo ciężkimi obrażeniami.
- Dowie się, że szczególnie ryzykowne są próby rozbierania takich przedmiotów, ich podgrzewania, podpalania, rzucania.
- Będzie wiedział o konieczności natychmiastowego powiadomienia dorosłych o takim znalezisku.

9. Groźne zwierzęta

→ czas zajęć: 45 min.

→ cele

- Uczeń będzie wiedział, że nie wolno zbliżać się do nieznajomych psów i próbować je głaskać, karmić, a tym bardziej drażnić w jakikolwiek sposób.
- Będzie wiedziało, że jeśli poczuje się zagrożone przez nieznajomego psa (który na przykład będzie warczał lub w inny sposób demonstrował agresję) powinno natychmiast poprosić dorosłego o pomoc.
- Uczeń dowie się, że w przypadku gdyby został zaatakowany przez psa powinien przyjąć pozycję tzw. „żółwika” (skulone ciało, przywarte do ziemi, osłanianie ramionami głowa).
- Uczeń będzie potrafił wymienić kilka innych zwierząt, które mogą w pewnych warunkach być groźne dla dziecka (zwierzęta domowe i dzikie - broniące gniazd lub terytorium).
- W szkołach miejskich nauczyciel powinien poświęcić uwagę możliwemu kontaktowi dziecka ze zwierzętami gospodarczymi na wsi. Ich brak doświadczeń w kontaktach z takimi zwierzętami może być przyczyną pogryzienia lub ataku ze strony zwierzęcia lub urazu powstałego podczas ucieczki.

10. Postępowanie w przypadku zagrożenia i po wypadku

→ czas zajęć: 45 min.

→ cele

- nauczyciel sprawdzi, w jakim zakresie nastąpił przyrost wiedzy podczas realizacji cyklu lekcji profilaktyki wypadków „Podaruj Dzieciom Stonce 2003”.
- uczniowie dowiedzą się, co robić, gdy staną się świadkami wypadku.
- będą wiedzieli jaki zakres czynności należy wykonać, by jak najefektywniej pomóc.
- nauczą się układać ciało w pozycji bocznej bezpiecznej.

→ osiągnięcia uczniów (cele szczegółowe)

- Uczniowie poznają zasady postępowania omówione w części Postępowanie po wypadku „Przewodnika metodycznego”
- nie zaszkodzić ofierze i sobie, powiadomić kogoś, kto będzie więcej wiedział o sposobie udzielenia pomocy
- Będą wiedzieli, jaki zakres czynności ratunkowych mogą podjąć.
- Poznają poszczególne elementy pozycji bezpiecznej i ułożą kolegę w takiej pozycji.
- Będą wiedzieli, czego w razie wypadku nie należy robić.
- Nauczą się spokojnego i rzeczowego powiadamiania o wypadku.

→ przebieg lekcji i wskazówki metodyczne

1. Wyjaśnienia podczas pogadanki zasady postępowania dziecka, które stało się świadkiem wypadku - dzieci uzasadniają dlaczego należy postępować w taki sposób, (pierwsza godz.)
2. Przeprowadzenie ćwiczeń najpierw w przyjmowaniu, a potem w układaniu kolegi w pozycji bezpiecznej, (pierwsza godz.)
3. Ćwiczenia w powiadamianiu o zaistniałym wypadku
 - proponujemy przeprowadzić metodą inscenizacji. Uczniowie (w trudniejszej wersji wraz z nauczycielem) odgrywają role
 - proponowane sceny w treściach i pomocach dydaktycznych. (druga godz.)
4. Przeprowadzenie Testu końcowego (trzecia godz.)
5. Omówienie wyników Testu, wskazanie prawidłowych odpowiedzi
6. Zakończenie programu - podsumowanie, wskazanie osiągniętych celów

→ treści i pomoce dydaktyczne

Sytuacje wyjściowe do inscenizacji: (Powiadom mamę lub tatę)

- Podczas zabawy w piaskownicy młodszy braciszek włożył sobie do nosa kamyk.
- Kolega w czasie zabawy w sąsiednim pokoju spadł z tapczanu i bardzo go boli noga lub głowa.
- Na podwórku przewrócił się i nie może się podnieść chłopiec.
- Podczas zabawy w chowanego dziecko weszło do skrzyni/pojemnika i nie może się stamtąd wydostać; podczas tej samej zabawy jednego z dzieci po jej zakończeniu dłuższy czas nie można odnaleźć.
- Godzinę temu zjadłem coś, co wydawało mi się, że jest cukrem. Potem kilkakrotnie wymiotowałem i ciągle boli mnie brzuch,
- Z kolegami podpaliliśmy śmietnik i ogień przeniósł się na stojącą obok drewnianą szopkę.
- Wypuściłem z okna podpalony papierowy samolot i on zawrócił i wpadł przez otwarte okno do sąsiada, który mieszka piętro niżej.

W trudniejszej wersji symulacji uczeń ma powiadomić strażaka, policjanta lub nieznaną dorosłą osobę, której rolę zagra nauczyciel. Uczniowie mogą kilka razy odgrywać tę samą scenę i oceniać komunikatywność powiadomienia. Należy zwracać uwagę na spokojny ton wypowiedzi, zwięzłość i rzeczowość.

Jeśli zaproponowane sceny nie odpowiadają nauczycielowi przygotowującemu lekcję, prosimy o przygotowanie własnych propozycji nawiązujących lepiej do uczniowskich doświadczeń.

Sposób układania w pozycji bocznej bezpiecznej znajduje się na odpowiedniej stronie broszury dla rodziców.

→ kontrola dydaktyczna

- Wyniki testu końcowego
- Prawidłowe ułożenie ciała w pozycji bezpiecznej

Ocena dydaktyczna

→ Test początkowy (tekst dołączony)

→ Test końcowy (tekst dołączony)

→ Przegląd zapisów w zeszytach, odnotowywanie poprawności wypowiedzi uczniowskich

→ Analiza aktywności uczniów (zarówno podczas pracy w klasie, jak i w wykonywaniu zadań domowych)

Załączniki

Test początkowy

1. Co to jest uraz? (jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. przyrząd do liczenia
- b. software komputerowy
- c. uszkodzenie ciała
- d. marka samochodu

2. Podkreśl przedmioty, które zwiększają bezpieczeństwo jazdy na rowerze:

kamizelka kuloodporna, kurtka ze znaczkami odbłaskowymi, kask, krótkie spodenki, przewiewne buty, migające czerwone światło z tyłu roweru, pompka z wężykiem, sztywna aluminiowa rama, pleksiglasowa owiewka umocowana do kierownicy.

3. Napisz literkę „P” przy zdaniach, które są prawdziwe i literkę „F” przy zdaniach fałszywych.

- Dziecko, które nauczyło się pływać nie może się utopić.
- Dziecko, które nauczyło się pływać nie może się utopić.
- Niewypały są śmiertelnym zagrożeniem.
- Każdym lekarstwem można wyleczyć każdą chorobę.
- Każdy musi się przewrócić, zanim nauczy się chodzić.
- Zabawa na drzewie jest zawsze bezpieczna

4. Co może cię poparzyć? (więcej niż jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. gorąca woda
- b. chemikalia
- c. pokrzywy
- d. prąd
- e. ogień
- f. słońce

5. Jak pomożesz koledze, który upadł i w ogóle się nie może ruszyć? (jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. Obmyję mu buzię wodą i poczekam aż wstanie.
- b. Opowiem w szkole, jak nie należy postępować.
- c. Sprawdzę, czy nie ma złamanej nogi, albo ręki,
- d. Natychmiast zawiadomię kogoś dorosłego.

Test końcowy

1. Co to jest resuscytacja? (jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. przywracanie nieprzytomnej ofierze wypadku oddechu i krążenia
- b. produkowanie benzyny z ropy naftowej
- c. zagranie piłką w tył do bramkarza
- d. parada wojskowa z orkiestrą i marżonkami

2. Podkreśl, co zwiększa bezpieczeństwo w drodze do szkoły:

nagolenniki, kurtka z naszytymi taśmami odbłaskowymi, kask ochronny, buty z żelówkami, odbłaskowe znaczki na tornistrze, chodzenie poboczem lewą stroną jezdni, chodzenie poboczem prawą stroną jezdni, przechodzenie przez jezdnię na zakręcie.

3. Napisz literkę „P” przy zdaniach, które są prawdziwe i literkę „F” przy zdaniach fałszywych.

- Dziecko, które nauczyło się pływać też może się utopić.
- Niewypały to zardzewiałe żelastwo, które nic nie może nikomu zrobić.
- Dziecko nie może samodzielnie brać żadnych lekarstw.
- Pechowy upadek kończy się w najlepszym razie potłuczeniem.
- Najlepsza zabawa to założyć na głowę torebkę foliową i nastraszyć dziadka.

4. Co może spowodować zatrucie? (więcej niż jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. nieświeże jedzenie
- b. woda z niepewnego źródła
- c. chemikalia
- d. lekarstwa
- e. niektóre grzyby
- f. silnie zadymione powietrze

5. Jak pomożesz koledze, który stracił przytomność? (jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. Obmyję mu buzię wodą i poczekam aż wstanie.
- b. Opowiem w szkole, jak nie należy postępować.
- c. Sprawdzę, czy nie ma złamanej nogi, albo ręki.
- d. Ułożę go na boku w pozycji bezpiecznej i zawiadomię kogoś dorosłego.